

УДК 338.5:621:311

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЦІ

І.О. Кузнецова, д.е.н., професор

Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна

Кузнецова І.О. Особливості моніторингу ціноутворення в електроенергетиці.

Визначено чинники, що здійснюють вплив на процес формування ціни на електроенергію в електроенергетиці. Розкрито нові реалії менеджменту енергогенеруючої компанії, які вимагають нових підходів до системи управління. Сформовано і проаналізовано основні етапи моніторингу процесу формування ціни на електроенергію.

Ключові слова: Моніторинг, ціноутворення, електроенергетика

Кузнецова И.А. Особенности мониторинга ценообразования в электроэнергетике.

Определены факторы, которые оказывают влияние на процесс формирования цены на электроэнергию в электроэнергетике. Раскрыты новые реалии менеджмента энергогенерирующей компании, требующие новых подходов к системе управления. Сформированы и проанализированы основные этапы мониторинга процесса формирования цены на электроэнергию.

Ключевые слова: мониторинг, электроэнергетика, ценообразование

Kuznecova I.O. Features of monitor pricing in the electricity industry.

Identified factors influencing the formation of electricity prices in the electricity sector. Reveals the new realities of power generating company management, which require new approaches to management. Formed and analyzed milestones monitoring the formation of electricity prices

Keywords: monitoring, electricity industry, pricing

Сучасний етап розвитку економіки країни, характерними рисами якого є динамічність, нестабільність і невизначеність, висока швидкість змін, тенденційність інтеграції ринків, вимагає раціонального використання наявних ресурсів і підвищення прибутковості енергогенеруючих підприємств. В ринковій економіці в дію вступають принципово інші економічні відносини і інтелектуальні моделі прийняття рішень менеджментом. В результаті, енергетичні компанії з традиційними для вітчизняної електроенергетики системами управління зіштовхуються з безпрецедентно складними завданнями. Такі питання, як оновлення основних фондів, ціноутворення, паливозабезпечення, технічні нововведення, вже неможливо вирішувати звичайними методами. В енергогенеруючих компаніях виникає необхідність організації нових сфер діяльності: логістики, інвестиційного менеджменту, контролінгу, та залучення нових функцій управління, таких як моніторинг. Саме моніторинг, як складова процесу управління, здатний розв'язати завдання підвищення ефективності роботи підприємств електроенергетичної галузі через забезпечення ефективного механізму формування ціни на електроенергію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблема моніторингу ціноутворення в електроенергетиці є не достатньо вивченою і, відповідно, вирішеною на сьогодні. Суттєвий внесок у розвиток теорії моніторингових систем в економіці в цілому зробили вчені Ю. Валькман, В. Галіцин, В. Ситник, питанням сутності моніторингу щодо різних аспектів соціально-економічних систем приділена достатня увага в публікаціях С. Черкасової, А. Шишкіна, І. Бірюкової, механізм формування системи показників моніторингу розглянуто такими авторами як О. Мельник, І. Чуліпа, методологічним засадам моніторингу приділено уваги М. Пугачовою, Є. Бойко, Л. Лігоненко. Проте поза увагою дослідників лишаються актуальні питання моніторингу процесу формування ціни на електроенергію енергогенеруючими компаніями.

Метою статті є визначення особливостей моніторингу ціноутворення в електроенергетиці, як впливового процесу на ефективність діяльності компанії.

Виклад основного матеріалу

До важливих особливостей моніторингу ціноутворення в електроенергетиці можна віднести визначення специфічних об'єктів моніторингу процесу формування ціни. Одним з таких об'єктів є вплив зовнішнього середовища на процес формування ціни на електроенергію через дію великої кількості чинників. Зовнішнє середовище енергокомпанії включає інвесторів, споживачів енергії, постачальників палива і матеріально-технічних ресурсів, посередників, конкурентів, фінансові організації, державні установи, а також законодавчу базу, ринкову кон'юнктуру, політичні, соціальні та інші чинники.

Для характеристики зовнішнього середовища використовуються такі показники, як:

- складність – число чинників, на які енергогенеруючій компанії слід реагувати;
- рухливість – темп змін, швидкість, з якою відбуваються зміни в оточенні підприємства;

- невизначеність – кількість і надійність інформації про конкретні зовнішні фактори (чим вище невизначеність, тим з більшою кількістю проблем доводиться зіштовхуватися менеджерам компанії);
- звичайність подій – новизна змін, що виникають;
- інтенсивність і динаміка інтересів суб'єктів енергетичного ринку [1].

Аналіз змін цих показників стосовно умов функціонування енергогенеруючих підприємств в Україні показує вельми високу нестабільність зовнішнього середовища, що зумовлює необхідність швидкого реагування системою управління енергетичною компанією на ці зміни. Аналіз зовнішнього середовища дозволяє виявити чинники, які сприяють комерційному успіху компанії або, навпаки, йому заважають. У міру посилення динамізму зовнішнього середовища такий аналіз стає для енергогенеруючої компанії фактором, що визначає її життєздатність (рис. 1).

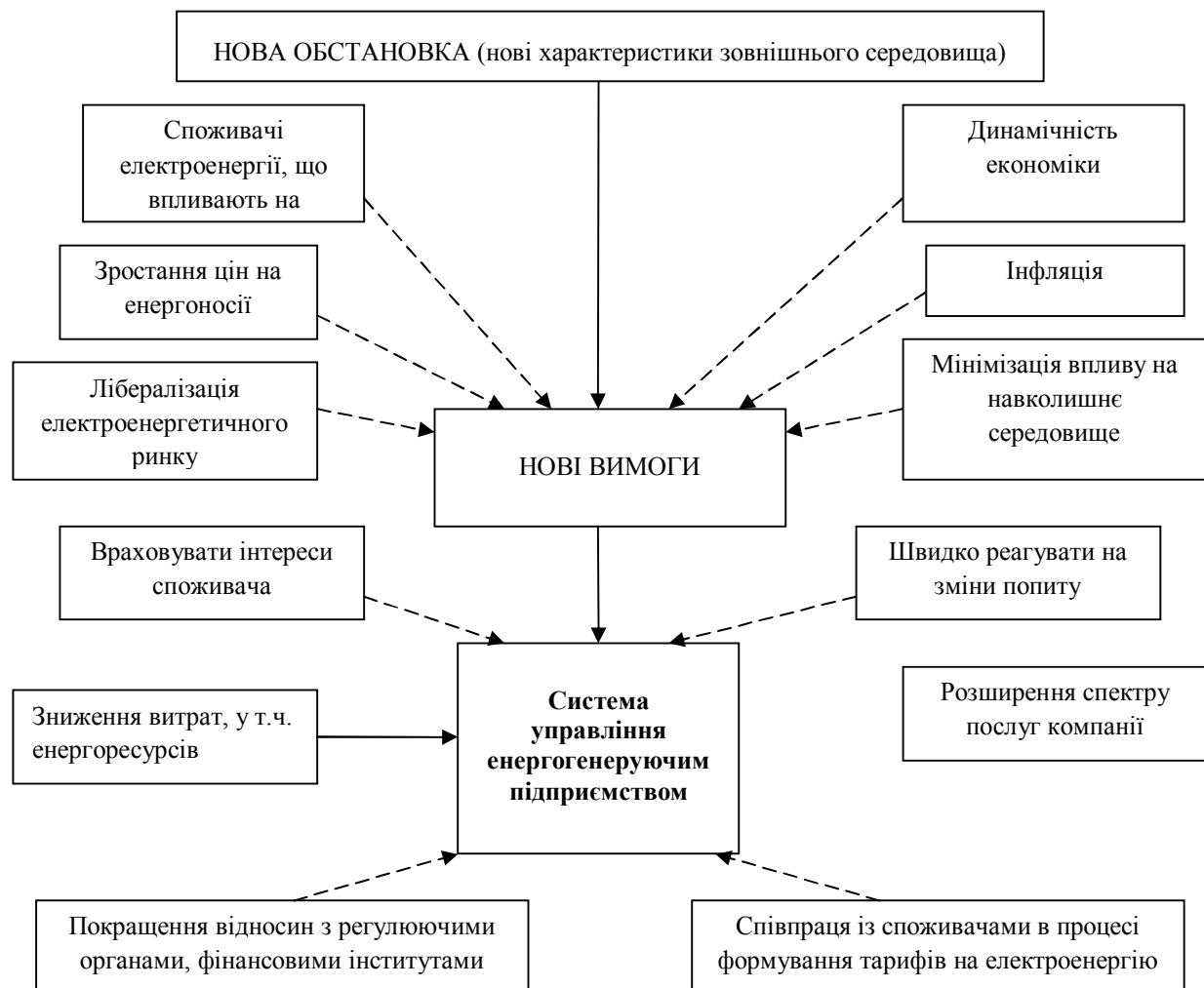

Рис. 1. Нові реалії менеджменту в електроенергетиці

Рекомендується такий алгоритм аналізу елементів зовнішнього середовища:
 1) Виявлення і оцінка тенденцій.

2) Розробка переліку чинників і суб'єктів, які здійснюють вплив на успіх діяльності

енергетичної компанії. До нових чинників відносяться:

- формування конкурентного середовища, що збільшує ризик на ринку;
- посилення вимог до якості навколишнього середовища;
- зміни цін на енергоносії;
- посилення залежності фінансового стану підприємства від платоспроможності споживача;
- зміни сфер впливу і поява нових бізнес-еліт, зацікавлених в енергетичному бізнесі.

3) Визначення ступеня залежності життєздатності енергогенеруючого підприємства від ключових чинників і суб'єктів.

4) Оцінка імовірності і ризику небажаного розвитку подій.

5) Формулювання серйозних потенційних проблем (загроз), як підсумок аналізу.

Відстеження, аналіз і оцінка названих чинників можлива в умовах чітко налагодженої моніторингової системи. Пропонується така послідовність етапів розробки системи моніторингу для виробників на електроенергетичному ринку з урахуванням тієї обставини, що визначальним зовнішнім чинником на сформовану ціну є попит:

1) Виявлення та аналіз чинників впливу на попит і відповідно на формування ціни.

2) Прогнозування попиту на основі виявлених чинників.

3) Проведення кореляційного аналізу.

4) Перевірка чинників на колінеарність. Відбір чинників з найсильнішими зв'язками.

5) Проведення кореляційно-регресійного аналізу для прогнозування впливу чинників на попит.

6) Оцінка адекватності.

7) Звітування щодо визначеної імовірності попиту на електроенергію.

Безумовно окрім визначення чинників (зовнішніх і внутрішніх) впливу на ціноутворення, необхідно визначитися з видом застосовуваного моніторингу, а також уявити його модель. Модель повинна враховувати специфічні риси, характерні для електроенергетики. Але існують фундаментальні елементи, які мають місце незалежно від об'єкту моніторингової оцінки. Послідовне виконання відповідних етапів формує систему моніторингу на підприємстві (рис. 2).

Надамо характеристику кожному зазначеному етапу системи моніторингу [2, 3]:

1) *Мета моніторингу* ціноутворення в електроенергетиці – комплексна система спостереження за станом процесу формування ціни, а також оцінка і прогноз зміни цього стану під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників.

2) *Завдання*, що вирішуються в ході моніторингу процесу формування ціни, зводяться до наступного: розробка комплексу показників, що забезпечують цілісне уявлення про процес формування ціни на електроенергію, про якісні і кількісні зміни в ньому; систематизація інформації про стан і динаміку показників; забезпечення наглядного представлення інформації; інформа-

ційне забезпечення аналізу і прогнозування ціни на основі зібраної інформації, надання керівництву інформації щодо вибору цінової стратегії.

3) Загальне визначення *об'єкту* моніторингу характеризує його як процес ціноутворення та його складові. *Предмет* моніторингу деталізується в складових процесу формування ціни, системи чинників і показників, що їх відображають.

4) Суб'єктами моніторингу є носії моніторингових функцій, які здійснюють ці функції. Вони умовно поділяються на дві великі групи: тих, хто її відбирає і обробляє. Таким чином, суб'єктами в системі моніторингу виступають як організації, структури, так і окремі люди. *Суб'єктами* моніторингу ціноутворення в електроенергетиці виступають виробники і постачальники електроенергії.

5) *Методи* збору інформації доречно вибирати в залежності від *джерела*, тому із безлічі розповсюджених методів через тестування різних методів можна обрати відповідний: методи описової статистики, експертних оцінок, регресійний аналіз, математичні методи тощо.

6) Система показників і вимірників моніторингу повинна являти собою адекватну інформаційну модель процесу формування ціни на електроенергію, що дозволяє вирішувати не тільки актуальні завдання управління, а й широке коло завдань, які можуть виникнути тільки в перспективі. *Показники* моніторингу процесу формування ціни на електроенергію це своєрідний масив даних, в якому відображено набір ключових індикаторів стану і динаміки змін складових процесу ціноутворення. До основних якісних показників моніторингу ціноутворення можна віднести:

- об'єктивність – отримані результати повинні відображати реальний стан процесу;
- точність – похибки вимірювань повинні бути такими, щоб гарантувати значення істинних показників з прийнятною точністю;
- повноту – джерела інформації повинні перекривати можливе поле отримання результатів або коректно репрезентувати його;
- достатність – обсяг інформації повинен відповідати потребам керівництва і бути достатнім для прийняття того чи іншого рішення;
- систематизованість (структурованість) – інформація, отримана з різних джерел щодо одного об'єкта, повинна бути структурованою і систематизованою з урахуванням якості джерел інформації та інформаційних запитів керівників;
- оптимальність узагальнення – інформація повинна відповідати тому рівню завдань, який вирішує орган управління;
- оперативність (своєчасність) – інформація повинна нести більшою мірою управлінську, а не історичну цінність, тобто відповідати темпам розвитку.

До кількісних показників моніторингу ціноутворення в електроенергетиці можна віднести такі: обсяги виробництва і споживання електроенергії, питома вартість палива, динаміка регулю-

ючих коефіцієнтів, час перебування енергетичного обладнання в роботі, в резерві та інші показники.

7) *Організація збору* показників передбачає визначення відповідальних осіб (відділів) за збір

інформації, строків надання інформації, наявність функціональних зв'язків.

8) *Здійснення збору інформації* означає збір, систематизацію і обробку інформації для подальшого аналізу і оцінки.

Рис. 2. Етапи здійснення моніторингу ціноутворення на підприємстві

9) Аналіз і оцінка інформації являється важливим етапом системи моніторингу. Інформація, яка отримується на етапі моніторингу (спостереження), може генерувати питання, на які здатна надати відповіді тільки система аналізу і оцінки, або навпаки, оцінка інформації відкриває нові області, які потребують моніторингу. Тобто ці функції управління є взаємодоповнюючими. Коли регулярні вимірювання ключових показників свідчать про різке розходження між запланованими і фактичними показниками оцінка набуває вирішального значення. Коли розбіжності є стійкими і

принциповими і має наслідки для процесу, то необхідно зробити крок назад для оцінки ситуації і необхідності змін методів, чинників, стратегії тощо. Оцінка і аналіз допомагають вирішити такі питання, як:

- описати процес,
- здійснити оцінку відповідності нормативам і іншим критеріям;
- знайти кореляційний зв'язок, тобто зв'язок між двома чинниками, умовами або ситуаціями, але не уточнювати причинність;

- встановити причинно-наслідкові зв'язки між двома чинниками або ситуаціями;
- встановити логіку виконуваного процесу з виявленням причинної послідовності;
- здійснити оцінку відповідності результатів цілям;
- встановити зв'язки між входом, діяльністю, результатами і наслідками;
- встановити чи правильно були вибрані інструменти і методи для досягнення цілі.

10) В результаті аналізу і оцінки моніторингової інформації особа, яка приймає рішення отримує альтернативні варіанти розвитку подій.

11) Удосконалення змісту та процедур моніторингу забезпечує зворотній зв'язок в системі моніторингу і є фінальним етапом будь-якої моделі. Здійснюючи безперервний потік зворотного

зв'язку і даних система моніторингу підвищує ефективність всієї системи управління.

Висновки

Таким чином, аналіз особливостей моніторингу в електроенергетиці дозволяє зробити такі висновки:

- зазначені нові реалії менеджменту в електроенергетиці дозволили виявити нові характеристики зовнішнього середовища, чинники якого безпосередньо впливають на формування ціни;
- з метою виявлення ціноутворюючих чинників в електроенергетиці надано алгоритм аналізу елементів зовнішнього середовища;
- розкрито зміст етапів здійснення моніторингу ціноутворення на підприємстві.

Список літератури:

1. Теория управления [Текст] : учебник / [Алексеев Ю.П., Алисов А.Н., Барышников Ю.Н. и др.]; Под общ. ред.: А.Л. Гапоненко, А.П. Панкрухин ; Рос. акад. гос. службы при Президенте Рос. Федерации, Волгогр. акад. гос. службы, Орлов. акад. гос. службы. – М. : РАГС, 2003. – 558 с.
2. Сербиновский Б.Ю. Мониторинг производительности труда / Б.Ю. Сербиновский, Е.В. Рудик ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Федер. агентство по образованию, Юж. федер. ун-т. – Новочеркасск : Лик, 2010. – 260 с.
3. Кузнецова І.О. Моніторинг як складова процесу управління підприємством хлібопродуктів: теорія та методологія: монографія / І.О. Кузнецова. – О. : Друк. дім, 2009. – 228 с.

Надано до редакції 21.02.2013

Кузнецова Інна Олексіївна / Inna O. Kuznesova
 alla_levi@rambler.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Особливості моніторингу ціноутворення в електроенергетиці [Електронний ресурс] / І.О. Кузнецова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 1 (6). – С. 212-216. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n1.html>